

ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΙΙ

3^η Διάλεξη: Δημογραφική Μετάβαση- Σύγχρονο
Καθεστώς Οικονομική Μεγέθυνσης

ΔΙΔΑΣΚΩΝ: ΔΡ. ΚΩΝ/ΝΟΣ-ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

Εντεταλμένος Διδασκαλίας

k_v_pappas@panteion.gr

Δημογραφική Μετάβαση

- ❑ Η δημογραφική μετάβαση αντιστρέφει τις τάσεις της παγκόσμιας αύξησης πληθυσμού.
- ❑ Μείωση των ποσοστών γονιμότητας
- ❑ Μείωση του ρυθμού μεγέθυνσης του πληθυσμού
- ❑ Επιτρέπει στις οικονομίες να μετατρέπουν τους καρπούς της τεχνολογικής προόδου σε οικονομική ανάπτυξη.

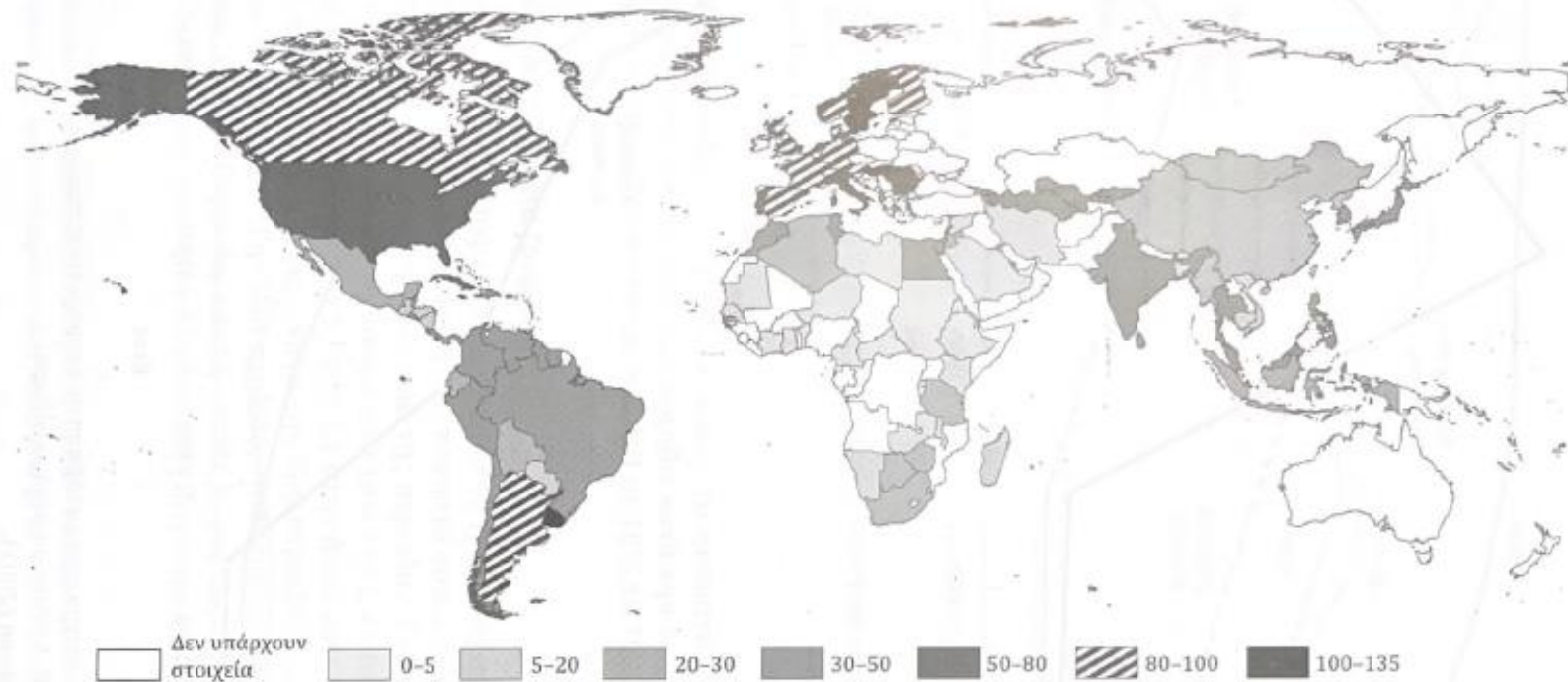
Κύρια Κανάλια της Δημογραφικής Μετάβασης στην Οικονομική Ανάπτυξη

- **Κατανομή των Πόρων:**
 - Αύξηση του διαθέσιμου κεφαλαίου και της καλλιεργούμενης γης ανά άτομο.
- **Επένδυση στο Ανθρώπινο Κεφάλαιο:**
 - Αύξηση των επενδύσεων σε εκπαίδευση, υγεία και άλλες ανθρώπινες υποδομές.
- **Μεταβολή της Ηλιακής Δομής του Πληθυσμού:**
 - Αύξηση του εργατικού δυναμικού σε σχέση με το συνολικό πληθυσμό.

Χρονική Εξέλιξη της Δημογραφικής Μετάβασης σε Παγκόσμιο Επίπεδο

Η χρονική στιγμή της δημογραφικής μετάβασης διαφέρει σημαντικά ανάλογα με την περιοχή.

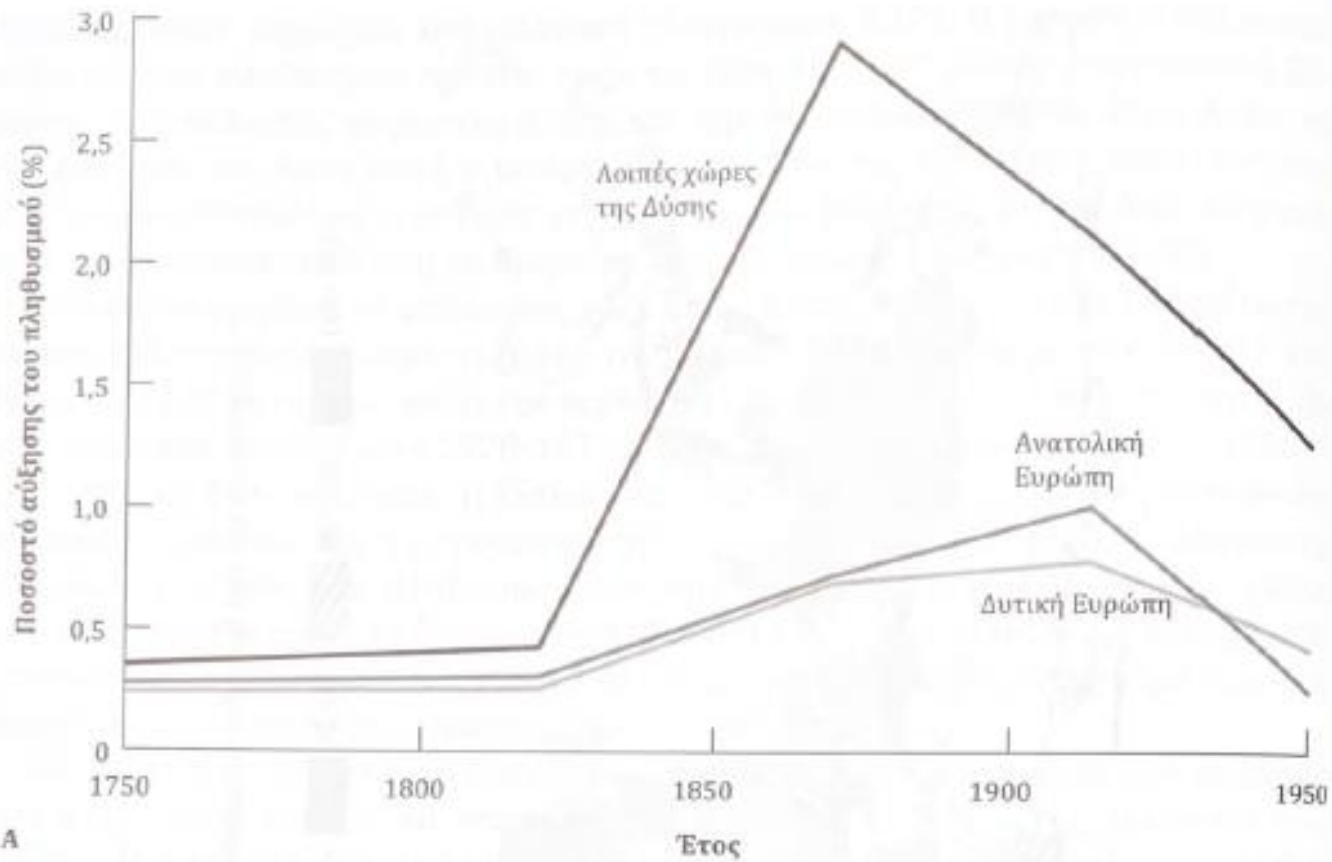
- **Δυτική Ευρώπη, άλλες δυτικές χώρες και Ανατολική Ευρώπη:**
 - Μείωση του ρυθμού αύξησης του πληθυσμού προς τα τέλη του 19ου αιώνα.
- **Λατινική Αμερική και Ασία:**
 - Μείωση του ρυθμού αύξησης του πληθυσμού τις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα.
- **Αφρική:**
 - Συνεχής αύξηση του ρυθμού αύξησης του πληθυσμού κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα.

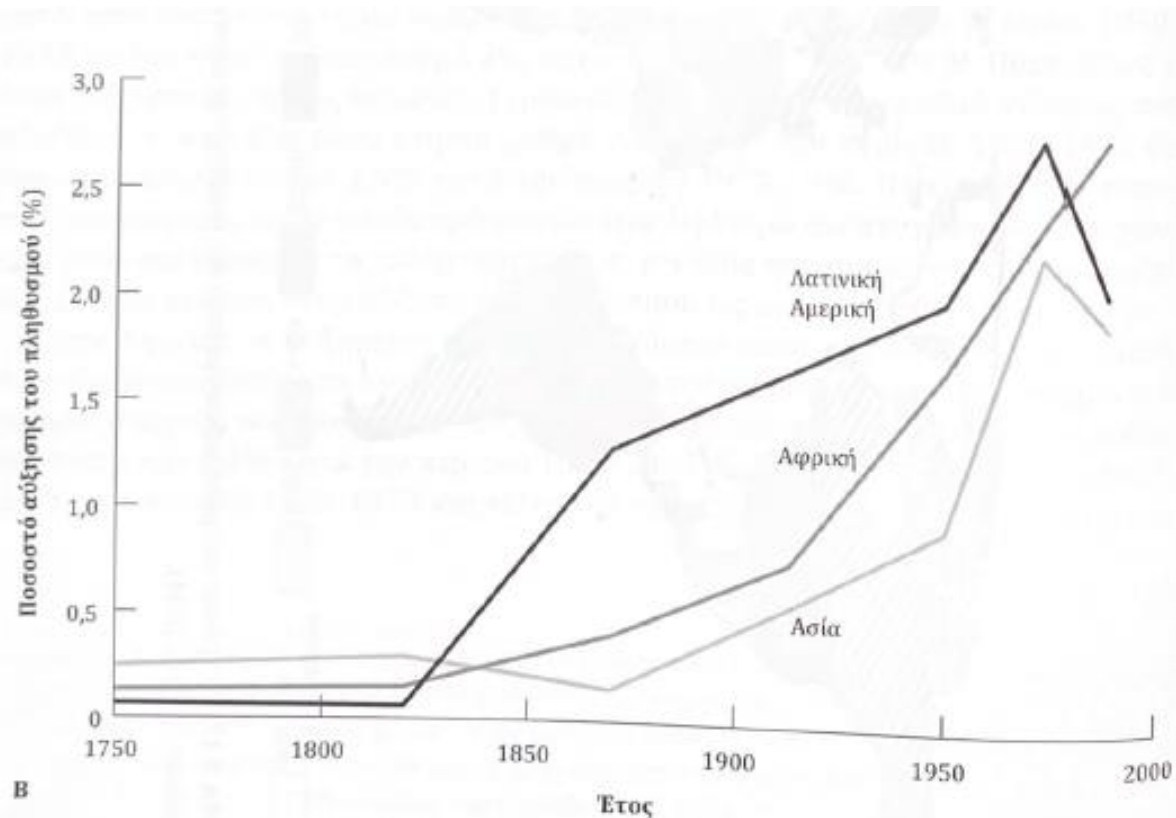
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.17. Τα χρόνια που μεσολαβούν μεταξύ της έναρξης της δημογραφικής μετάβασης και του έτους 2000.
Πηγή δεδομένων: Reher (2004).

Μείωση του Ρυθμού Αύξησης του Πληθυσμού σε Παγκόσμιο Επίπεδο

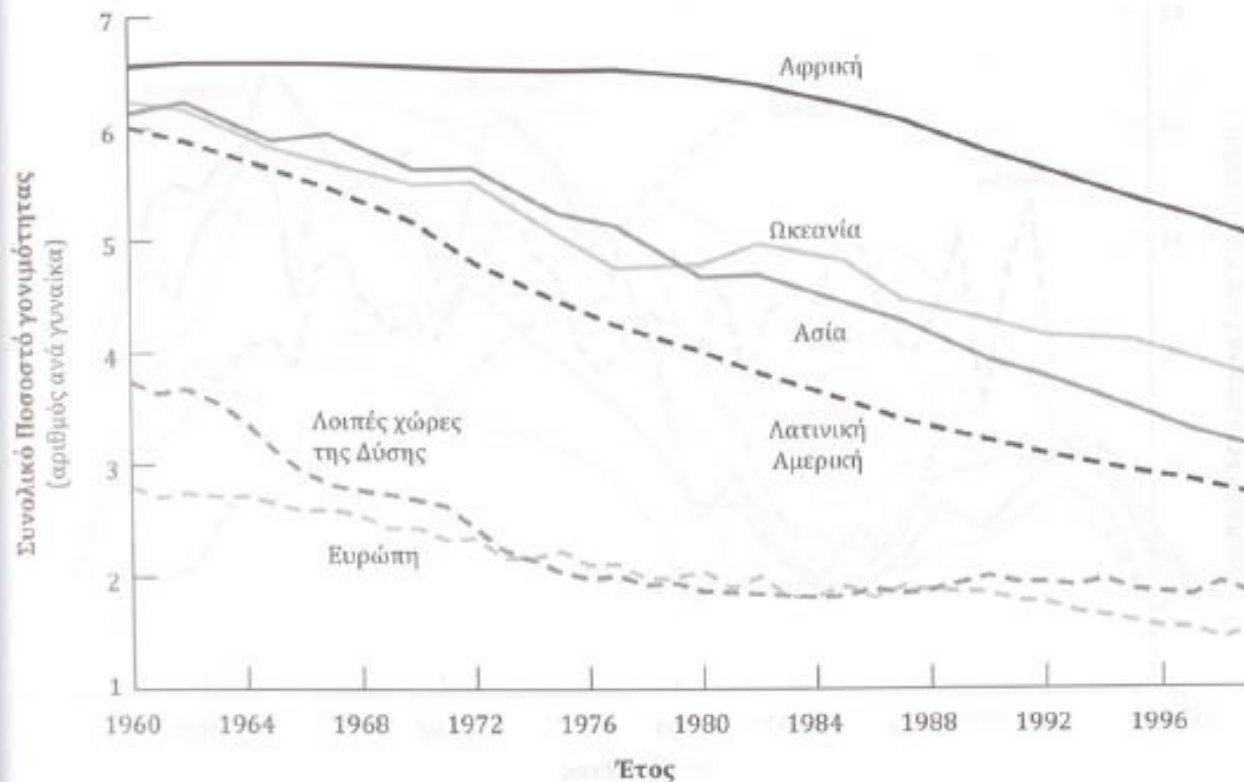
- **Δυτική Ευρώπη, άλλες δυτικές χώρες και Ανατολική Ευρώπη:**
 - Μέσος ρυθμός 2,9% (1820-1870) -> 1,3% (1913-1950).
- **Λατινική Αμερική:**
 - Μέσος ρυθμός 2,7% (1950-1973) -> 2% (1973-1998).
- **Ασία (εξαιρουμένης της Ιαπωνίας):**
 - Μέσος ρυθμός 2,2% (1950-1973) -> 1,9% (1973-1998).
- **Αφρική:**
 - Μέσος ρυθμός 0,4% (1820-1870) -> 2,7% (1973-1998).

A

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.18. Η δημογραφική μετάβαση σε διαφορετικές περιοχές:
A. Πρώιμη μετάβαση, **B.** Καθυστερημένη μετάβαση.
 Πηγή δεδομένων: Maddison (2001).

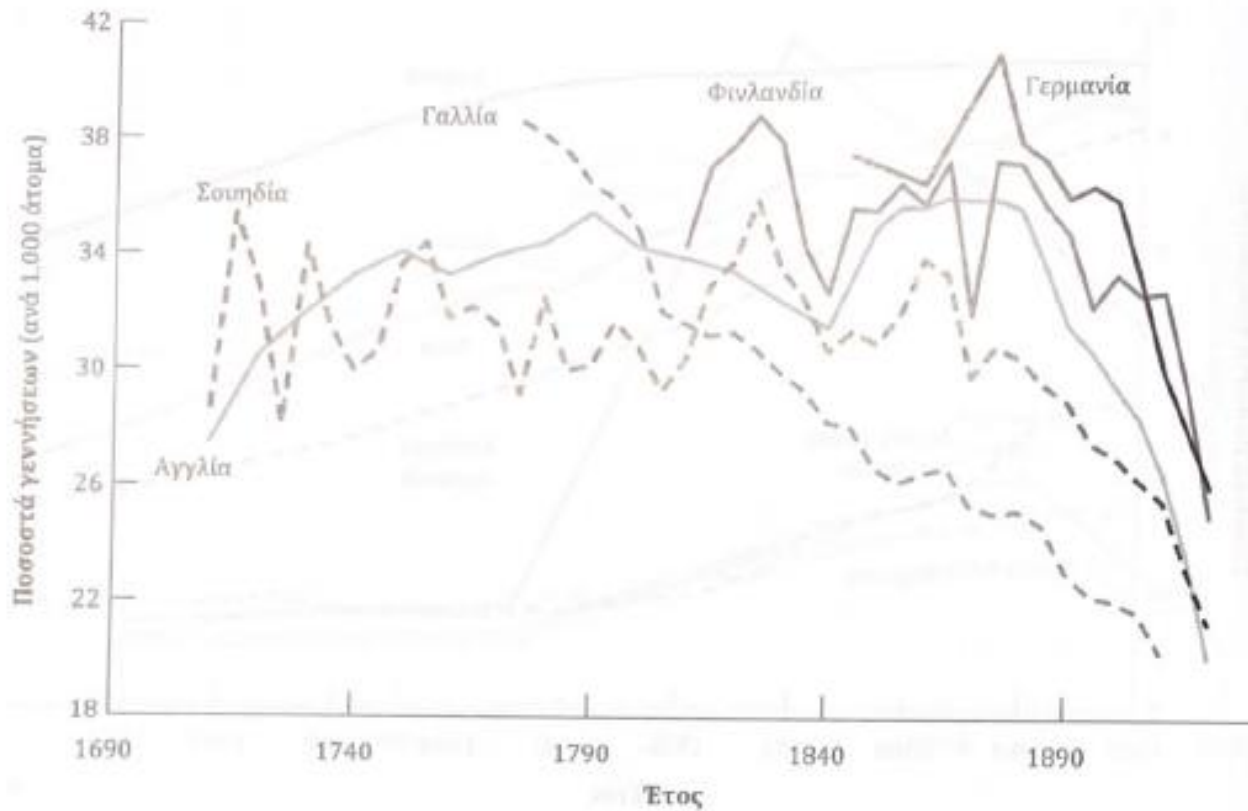
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.19. Η εξέλιξη του συνολικού ποσοστού γονιμότητας μεταξύ διαφορετικών περιοχών, 1960-1999.

Πηγή δεδομένων: Παγκόσμια Τράπεζα (2001).

Συσχέτιση Μείωσης Ποσοστών Γονιμότητας με την Δημογραφική Μετάβαση

Ο δείκτης γονιμότητας συνδέεται με τη μείωση του ρυθμού αύξησης του πληθυσμού.

- **Λατινική Αμερική:**
 - Πτώση από 6 σε 2,7.
- **Ασία (εκτός Ιαπωνίας):**
 - Πτώση από 6,1 σε 3,1.
- **Αφρική:**
 - Πτώση από 6,5 σε 5,0.
- **Δυτική Ευρώπη και άλλες δυτικές χώρες:**
 - Πτώση κάτω από το ποσοστό διατήρησης σταθερού πληθυσμού.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.20. Δημογραφική μετάβαση στην Δυτική Ευρώπη: Συνολικά ποσοστά γονιμότητας 1710-1920.

Πηγή δεδομένων: Andorka (1978).

Δημογραφική Μετάβαση στη Δυτική Ευρώπη

Μείωση των ποσοστών γονιμότητας και επιπτώσεις στις γεννήσεις.

- **Μείωση των γεννήσεων:**

- Ραγδαία μείωση της γεννητικότητας τη δεκαετία του 1870.

- **Μείωση των ποσοστών γονιμότητας:**

- Σημαντική μείωση κατά την περίοδο 1870-1910.

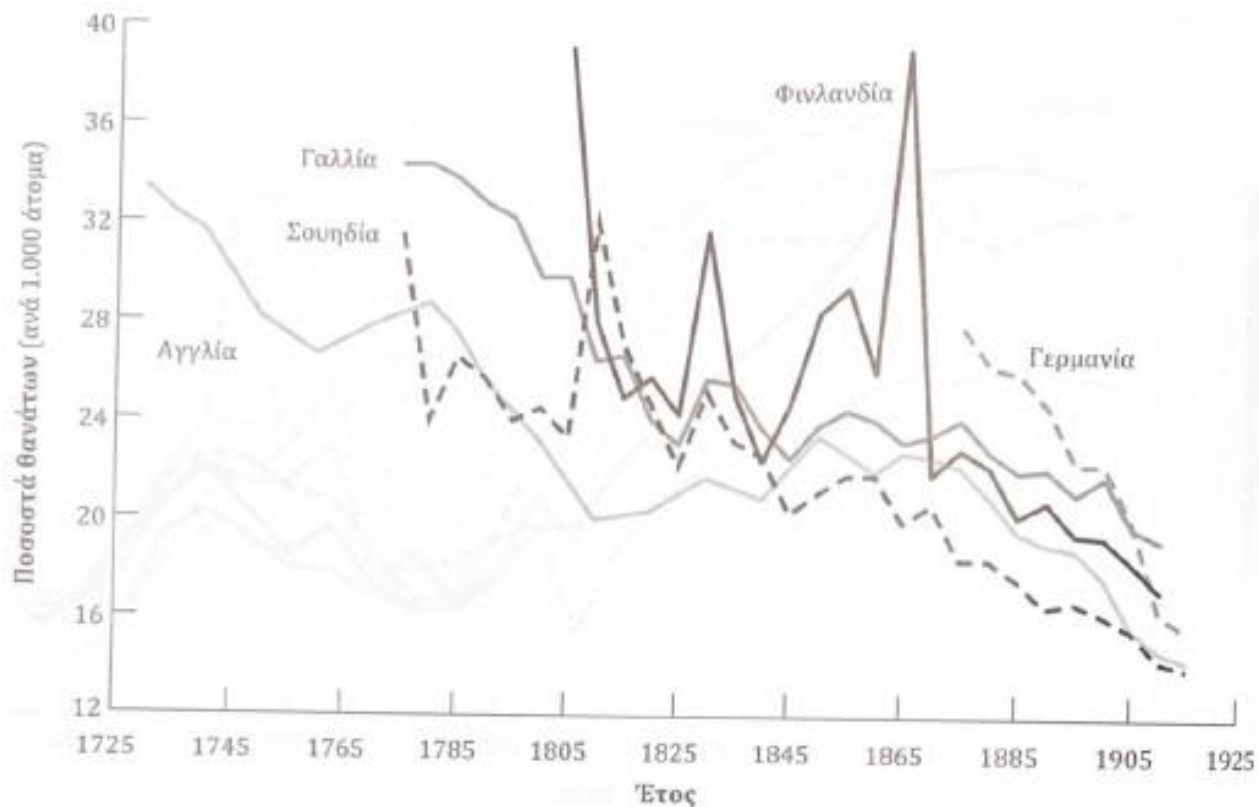
- **Συνολική γονιμότητα:**

- Μείωση κατά τη διάρκεια της δημογραφικής μετάβασης.

Μείωση στο Ποσοστό Θνησιμότητας

- ❑ Σε πολλές χώρες, η μείωση στα ποσοστά θνησιμότητας υπερέβη τη μείωση στα ποσοστά γονιμότητας κατά τη διάρκεια της δημογραφικής μετάβασης.
- ❑ τα στοιχεία δείχνουν ταυτόχρονη μείωση στα ποσοστά θνησιμότητας και γονιμότητας κατά την περίοδο 1960-2000 σε όλες τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές του πλανήτη.

-
- ❑ Συγκεκριμένα, στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, η μείωση στα ποσοστά θνησιμότητας ξεκίνησε πριν από τη μείωση στα ποσοστά γονιμότητας κατά την περίοδο 1730-1920.
 - ❑ Στην Αγγλία, η μείωση στα ποσοστά θνησιμότητας ξεκίνησε περίπου 140 χρόνια πριν από τη μείωση στα ποσοστά γονιμότητας.
 - ❑ Ακόμη και σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές, παρατηρούμε παρόμοια μοτίβα. Η Αφρική παρουσιάζει σημαντική μείωση στην παιδική θνησιμότητα, προηγούμενη της μείωσης στα ποσοστά γονιμότητας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.22. Η μείωση στα ποσοστά θνησιμότητας στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης 1730-1920.

Πηγή δεδομένων: Andorka (1978).

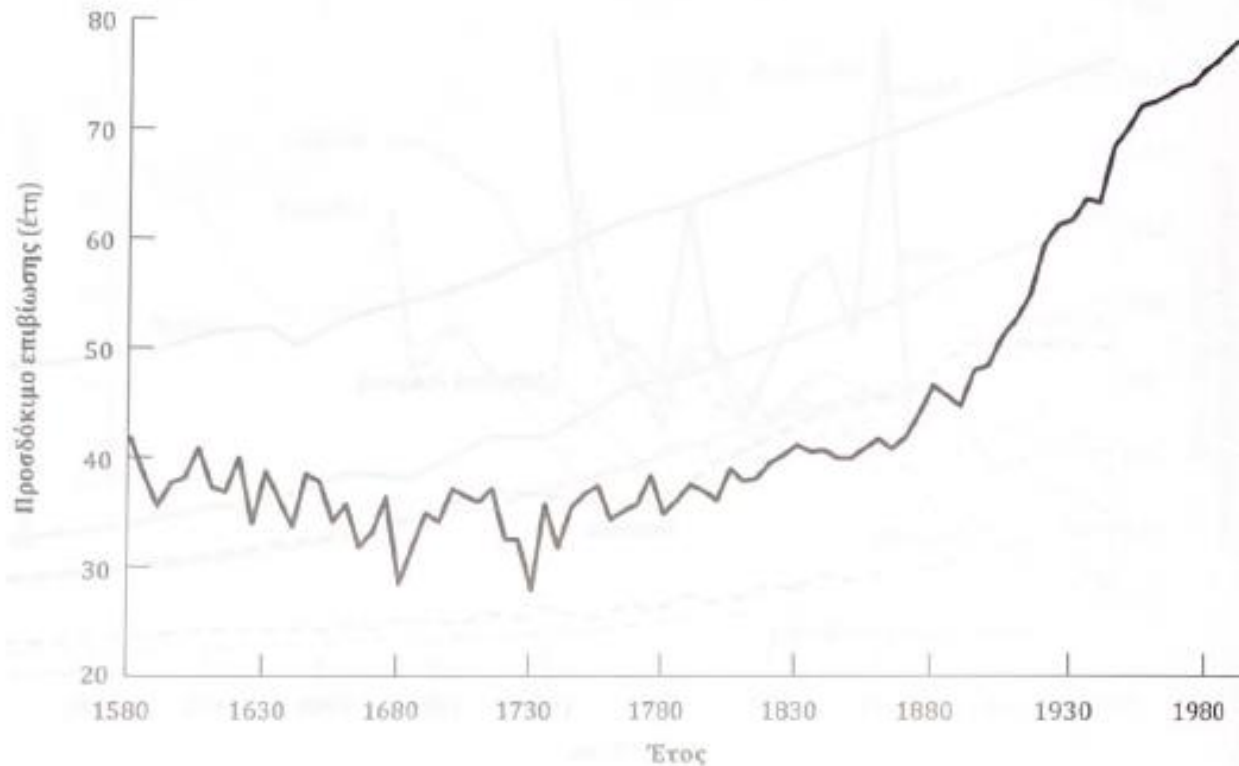
Προσδόκιμο Επιβίωσης

- ❑ Η μείωση στα ποσοστά θνησιμότητας από τον 18ο αιώνα και έπειτα οδήγησε σε αύξηση του προσδόκιμου επιβίωσης, ενθαρρύνοντας επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο.
- ❑ Στην Αγγλία, το προσδόκιμο επιβίωσης αυξήθηκε συνεχώς από τα 32 έτη το 1720 στα 77 έτη το 1996, με σταθερό ρυθμό αύξησης.

-
- ❑ Παρά το γεγονός ότι το προσδόκιμο επιβίωσης αυξήθηκε σημαντικά στις ανεπτυγμένες περιοχές τον 19^ο αιώνα, η αύξηση στο προσδόκιμο επιβίωσης στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές πραγματοποιήθηκε κατά τον 20^ο αιώνα.
 - ❑ Στην Ασία, το προσδόκιμο επιβίωσης σχεδόν τριπλασιάστηκε κατά τον 20^ο αιώνα, αυξηθείντας από τα 24 έτη το 1900 στα 66 έτη το 1999.
 - ❑ Επίσης, στην Αφρική, το προσδόκιμο επιβίωσης υπερδιπλασιάστηκε κατά την ίδια περίοδο, από τα 24 έτη το 1900 στα 52 έτη το 1999.

Κύρια Χαρακτηριστικά

- ❑ Η δημογραφική μετάβαση έχει αλλάξει καθοριστικά τα παγκόσμια δεδομένα τους τελευταίους δύο αιώνες.
- ❑ Η μετάβαση οδήγησε σε σημαντικές μειώσεις στα ποσοστά γονιμότητας και στην αύξηση του πληθυσμού σε διαφορετικές περιοχές του πλανήτη.
- ❑ Η μετάβαση επέτρεψε τη μετατροπή μεγάλου ποσοστού των καρπών που προέκυπταν από τη συσσώρευση των παραγωγικών συντελεστών και την τεχνολογική πρόοδο σε αύξηση της υλικής ευημερίας του πληθυσμού.
- ❑ Η αύξηση της ζήτησης για ανθρώπινο κεφάλαιο οδήγησε στο σχηματισμό του, ενισχύοντας την οικονομική μεγέθυνση και δημιουργώντας ένα διαρκές καθεστώς οικονομικής ανάπτυξης.

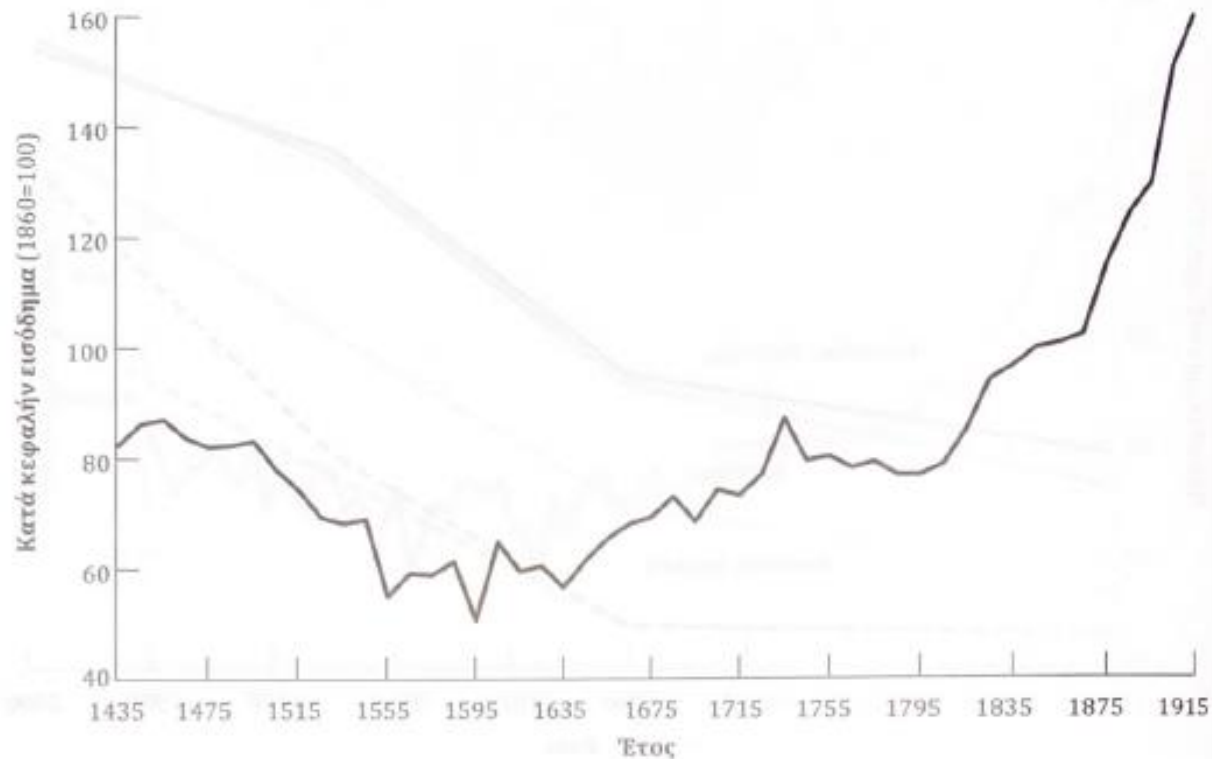
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.24. Η εξέλιξη στο προσδόκιμο επιβίωσης: Αγγλία, 1580-1996.

Πηγή δεδομένων: Wrigley και Schofield (1981). Περίοδος 1580-1871; Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια, Μπέρκλεϋ, Ινστιτούτο Max Planck (2003) για 1876-1996.

Σύγχρονο Καθεστώς Οικονομικής Μεγέθυνσης

- Η επιτάχυνση της τεχνολογικής προόδου και η εκβιομηχάνιση κατά την Μετά-Μαλθουσιανή περίοδο, σε συνδυασμό με τη συσσώρευση του ανθρώπινου κεφαλαίου, οδήγησαν στην έναρξη της δημογραφικής μετάβασης.

- ❑ Η δημογραφική μετάβαση ήταν το κύριο αίτιο πίσω από τη μετάβαση στο σύγχρονο καθεστώς διαρκούς οικονομικής μεγέθυνσης, καθώς η αύξηση του πληθυσμού έπαψε να περιορίζει αρνητικά την οικονομική ανάπτυξη.
- ❑ Η μετάβαση ξεκίνησε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης και τις υπόλοιπες χώρες της Δύσης. Στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής συνέβη στα τέλη του 20^{ου} αιώνα.
- ❑ Στην Αφρική, η δημογραφική μετάβαση δεν έχει ακόμα ξεκινήσει, υποδεικνύοντας την προοπτική για μελλοντική αλλαγή στη δημογραφική δυναμική της περιοχής.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.26. Η ραγδαία αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος κατά την μετάβαση στο καθεστώς της διαρκούς οικονομικής μεγέθυνσης: Αγγλία, 1435-1915.

Πηγή δεδομένων: Feinstein (1972); Clark (2005).

Ταχεία Εκβιομηχάνιση και ο Σχηματισμός του Ανθρώπινου Κεφαλαίου

- Η μετάβαση στη διαρκή οικονομική μεγέθυνση σε ανεπτυγμένες και λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές συνοδεύτηκε από ταχεία εκβιομηχάνιση και σημαντική συσσώρευση ανθρώπινου κεφαλαίου.
- Το επίπεδο της εκβιομηχάνισης αυξήθηκε σημαντικά κατά την περίοδο 1860-1913 και στη συνέχεια κατά τον 20ο αιώνα, τόσο στις ανεπτυγμένες όσο και στις λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες.

-
- ❑ Η εκβιομηχάνιση αυξήθηκε σημαντικά και στις ανεπτυγμένες οικονομίες, όπως η Γερμανία, η Γαλλία, η Σουηδία, η Ελβετία, το Βέλγιο και ο Καναδάς, τόσο στην περίοδο 1860-1913 όσο και στον υπόλοιπο 20ο αιώνα.
 - ❑ Η μετάβαση στο καθεστώς της διαρκούς οικονομικής μεγέθυνσης χαρακτηρίζεται από την αύξηση της σημαντικότητας της συσσώρευσης ανθρώπινου κεφαλαίου σε σύγκριση με τη συσσώρευση φυσικού κεφαλαίου.
 - ❑ Και στις Ηνωμένες Πολιτείες, η συσσώρευση του ανθρώπινου κεφαλαίου αυξήθηκε σημαντικά σε σχέση με το φυσικό κεφάλαιο, καθιστώντας την εκπαίδευση ουσιαστικό παράγοντα ανάπτυξης.

Διαρκής Μεγέθυνση του Κατά Κεφαλήν Εισοδήματος

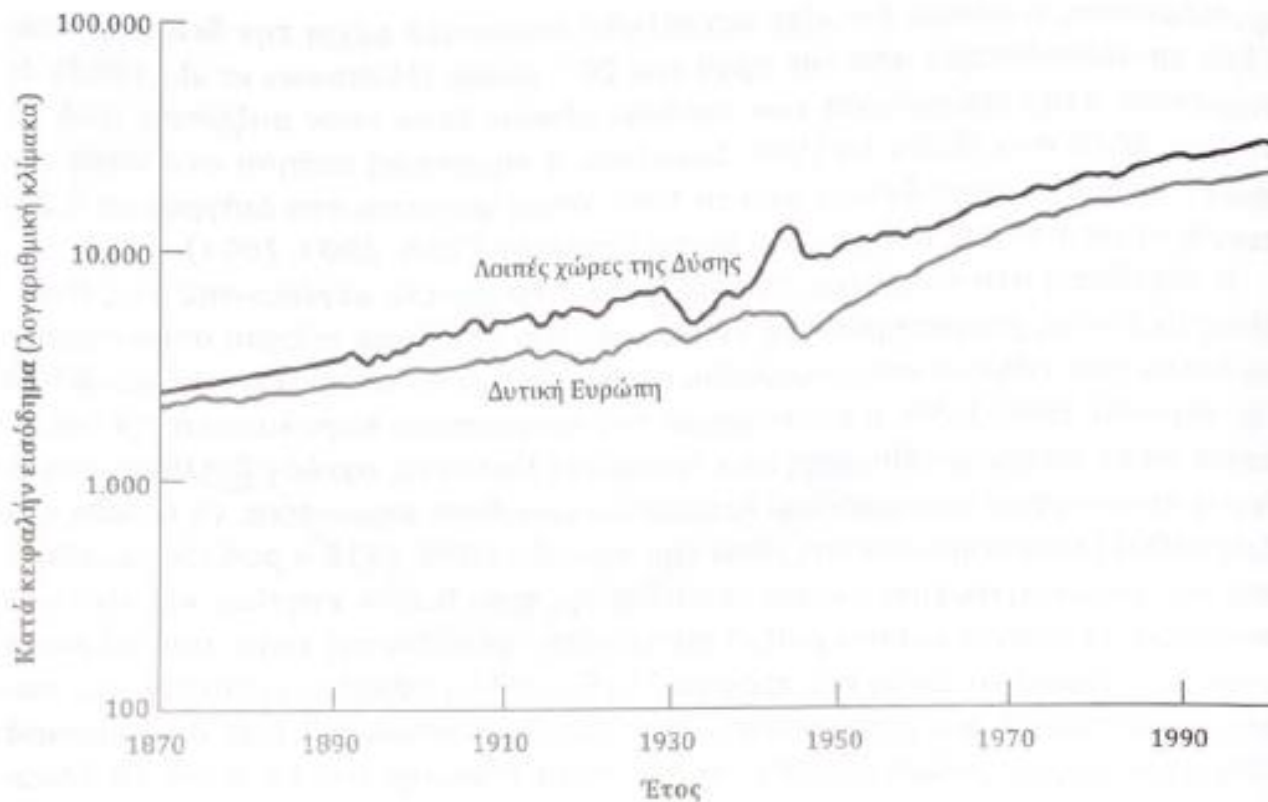
- Η επιτάχυνση της τεχνολογικής προόδου και η αύξηση της ζήτησης για ανθρώπινο κεφάλαιο προκάλεσαν τη δημογραφική μετάβαση σε πολλές περιοχές του κόσμου.
- Το μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα αυξήθηκε κατά τον προηγούμενο αιώνα με σταθερό ρυθμό περίπου 2% ετησίως στη Δυτική Ευρώπη και άλλες περιοχές της Δύσης.

-
- ❑ Σε ορισμένες λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές, οι ρυθμοί μεγέθυνσης του κατά κεφαλήν εισοδήματος παραμένουν σταθεροί τις τελευταίες δεκαετίες.
 - ❑ Ο μέσος ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης του κατά κεφαλήν εισοδήματος παρέμεινε σταθερός τα τελευταία 50 χρόνια στην Ασία, ενώ στη Λατινική Αμερική μειώνονταν και στην Αφρική ήταν σχεδόν μηδενικός.

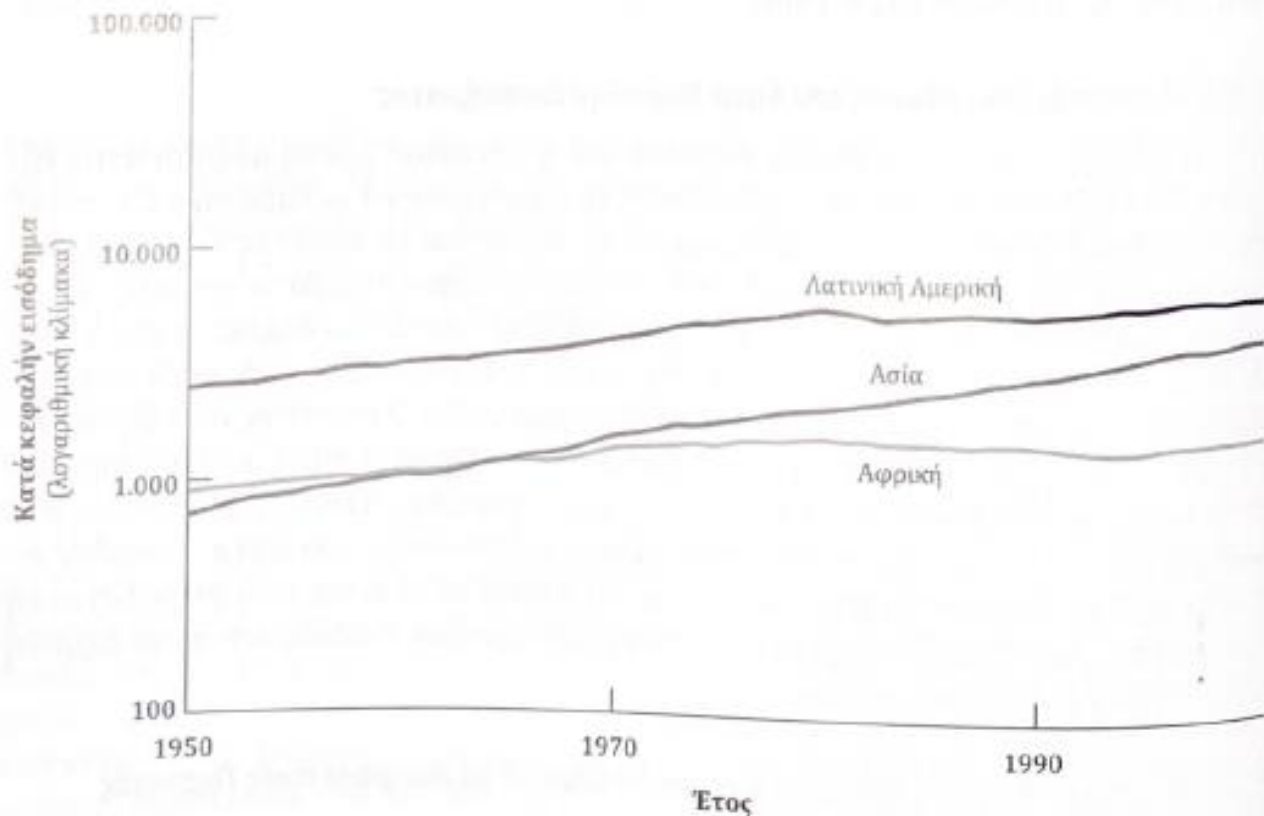
Αποκλίσεις στα Εισοδήματα και στον Πληθυσμό σε Διαφορετικές Περιοχές του Πλανήτη

- Η διαφορετική χρονική στιγμή της απόδρασης από την οικονομική στασιμότητα οδήγησε στη "Μεγάλη Απόκλιση" μεταξύ διαφορετικών περιοχών του πλανήτη.
- Ορισμένες περιοχές υπερτερούν σε όρους μεγέθυνσης του κατά κεφαλήν εισοδήματος λόγω διαφορετικής χρονικής εμφάνισης της δημογραφικής μετάβασης.

-
- ❑ Άλλες περιοχές υπερτερούν σε όρους αύξησης του πληθυσμού λόγω διαφορετικής χρονικής εξέλιξης της δημογραφικής μετάβασης.
 - ❑ Η "Μεγάλη Απόκλιση" επηρεάζει την οικονομική και δημογραφική εξέλιξη των περιοχών, δημιουργώντας ανισότητες σε παγκόσμιο επίπεδο.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.27. Διαρκής οικονομική μεγέθυνση: Δυτική Ευρώπη και λοιπές χώρες της Δύσης.
 Πηγή δεδομένων: Maddison (2001).

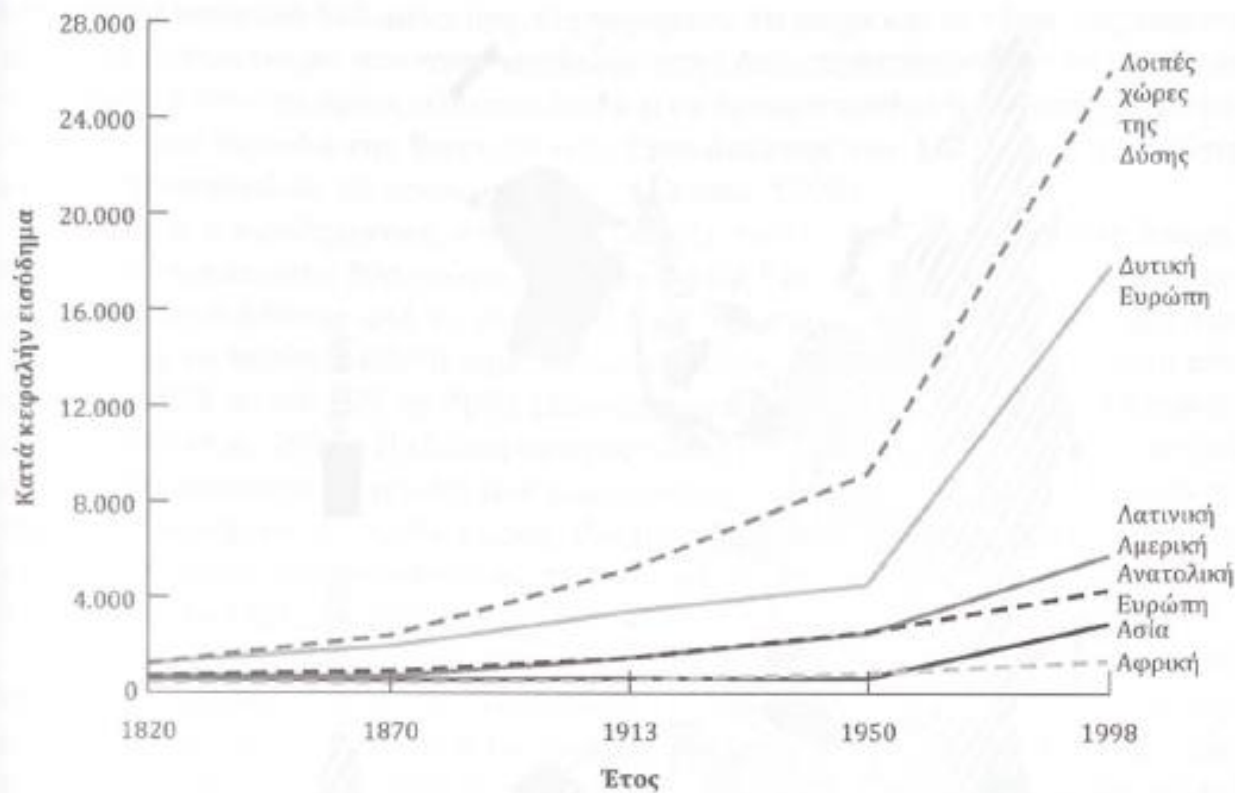
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.28. Κατά κεφαλήν εισόδημα στην Αφρική, την Ασία και την Λατινική Αμερική, 1950-2001.

Κατανομή Εισοδήματος μεταξύ Περιοχών

- ❑ Μέχρι και τον 19ο αιώνα, η ανισότητα στην παγκόσμια οικονομία ήταν αμελητέα.
- ❑ Οι τελευταίοι δύο αιώνες έφεραν την Μεγάλη Απόκλιση στα κατά κεφαλήν εισοδήματα, με τον λόγο του ΑΕΠ να διευρύνεται από 3:1 το 1820 σε σχεδόν 18:1 το 2000.
- ❑ οι αποκλίσεις στο κατά κεφαλήν εισόδημα και το επίπεδο εκπαίδευσης μεταξύ των χωρών σχετίζεται θετικά. Δηλαδή οι χώρες που οδηγήθηκαν πρώτες στην μετάβαση διαθέτουν σήμερα υψηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα και υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης.

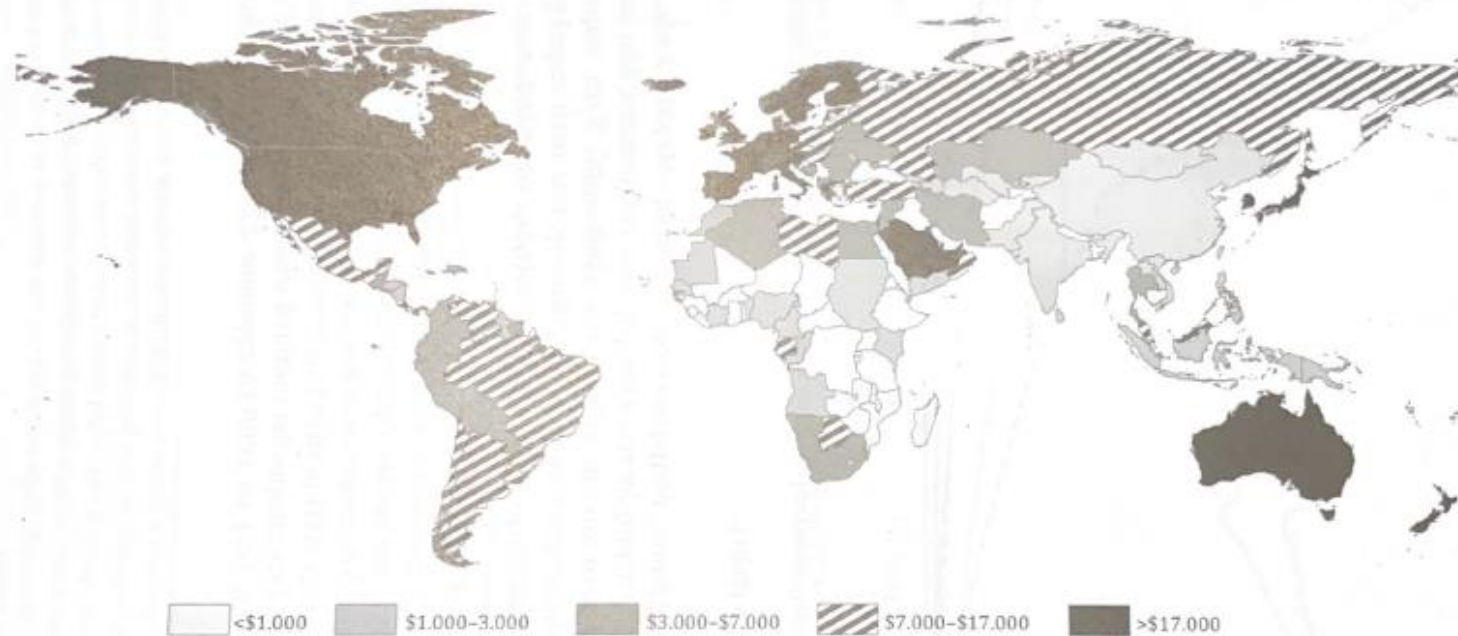
-
- Η διαφορετική χρονική στιγμή της απόδρασης από την οικονομική στασιμότητα έχει οδηγήσει σε σημαντικές αποκλίσεις στο κατά κεφαλήν εισόδημα και στην αύξηση του πληθυσμού μεταξύ των χωρών του πλανήτη του τελευταίου δύο αιώνες.
 - Η Ενοποιημένη Θεωρία Οικονομικής Μεγέθυνσης εξετάζει τον ρόλο που έπαιξαν πολιτισμικά, θεσμικά, γεωγραφικά και ανισότητα στους αρχικούς πόρους κάθε χώρας στην χρονική στιγμή έναρξης της μετάβασης από την οικονομική στασιμότητα στην μεγέθυνση.

-
- ❑ Η εισοδηματική ανισότητα αυξήθηκε δραματικά, με τον συντελεστή GINI να αυξάνεται από περίπου 45 το 190 αιώνα σε 65-70 σήμερα.
 - ❑ Η ανισότητα μεταξύ των χωρών δεν έχει μειωθεί τα τελευταία χρόνια, με πολλές φτωχές οικονομίες να παραμένουν μακριά από τις πλούσιες.
 - ❑ Η διαφορετική χρονική στιγμή της δημογραφικής μετάβασης συνδέεται με την οικονομική ανάπτυξη και την ανισότητα στα κατά κεφαλήν εισοδήματα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.29. Η μεγάλη απόκλιση. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε διαφορετικές περιοχές, 1820-1998.

Πηγή Δεδομένων: Maddison (2001).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.30. Το κατά κεφαλήν εισόδημα στον πλανήτη, 2000.

Πηγή δεδομένων: Παγκόσμια Τράπεζα (2001).

Συμπεράσματα

Η Μαλθουσιανή Στασιμότητα

- ❑ Η οικονομική ανάπτυξη κατά την περισσότερη διάρκεια της ανθρώπινης ιστορίας έχει περιγραφεί ως Μαλθουσιανή στασιμότητα.
- ❑ Τεχνολογική πρόοδος: ελάχιστη, εξοικονόμηση πόρων πρωτίστως με αύξηση του πληθυσμού.
- ❑ Ποικιλία στην τεχνολογία και ποιότητα γης αντικατοπτρίζονται σε διαφορές στην πυκνότητα πληθυσμού, όχι στο βιοτικό επίπεδο.

Μετά τη Μαλθουσιανή Στασιμότητα

- ❑ Η εκβιομηχάνιση αλλάζει την εξίσωση: συσσώρευση κεφαλαίου και τεχνολογική πρόοδος έναντι αύξησης πληθυσμού.
- ❑ Η Βιομηχανική Επανάσταση: αλλαγές στην παραγωγική διαδικασία, αύξηση ζήτησης ανθρώπινου κεφαλαίου.
- ❑ Δημογραφική μετάβαση: μείωση ποσοστών γονιμότητας, θετική επίδραση στο κατά κεφαλήν εισόδημα.
- ❑ Διαφοροποιημένες επιπτώσεις στην ανάπτυξη μετά τη Μαλθουσιανή εποχή: διαφορές στο κατά κεφαλήν εισόδημα και στην αύξηση του πληθυσμού.

Βιβλιογραφία

- Γρηγόριος Δ. Σιουρούνης - Oded Galor, ***Ενοποιημένη Θεωρία Οικονομικής Μεγέθυνσης*** (2020), 1st Editio, Εκδόσεις Broken Hill